

directum, qui colligi potest ex negligentia tollendi talem consuetudinem. Quia de hoc fere eadem ratio est quae de voto emisso ab ebrio nam sicut ebrius profert exteriora verba, ita in eo casu consuetudo illa solum est causa proferendi talia verba sine advertentia, et voluntate per se sufficiente ad inducendam voti obligationem. Negligentia ergo in tollenda consuetudine ad summum potest efficere, ut externa illa prolatio verborum sit aliquo modo permitta vel voluntaria, quatenus potest esse peccaminosa propter irreverentiam aliquam; non tamen potest efficere ut illud voto validum sit, quia nunquam facit ut sit ex deliberata et formalis voluntate se obligandi, quae vel tunc existat, vel praecesserit, et virtute tunc maneat, quod tamen necessarium est, ut explicui. Et confirmari hoc potest ex his quae de consuetudine pejerandi in praecedenti tractatu, lib. 3, cap. 5, dicta sunt, nimur, si perjurium fiat sine actuali advertentia sufficiente ad actum humanum, licet fiat ex consuetudine, non esse novum peccatum, sed ad summum ita denominari per modum actus exterioris a praecedenti voluntate in causa, et ideo eamdem esse rationem de tali peccato, quae de peccato ebrii; ergo etiam in ordine ad voto eadem est ratio. Oportet autem advertere, quod ibidem notavi, interdum consuetudinem non tollere actualem advertentiam, sed potius excitare illam; et tunc si id contingat, neque juramentum, neque voto posse dici indeliberatum formaliter, quia illa advertentia, licet brevissimo tempore fiat, esse potest ad deliberandum sufficiens, et ideo potest etiam sufficere ad valorem voti. Nos autem loquimur, quando rapit lingua priusquam ratio advertere possit; tunc enim non credimus fieri voto, nisi formalis voluntas praecesserit, modo circa ebrium declarato.

14. *Dulium ultimum.*—In tertio fundamento posito pro priori sententia, plus videtur esse difficultatis, quia videtur etiam urgere contra nostram priorem assertionem, et in universum probare, nunquam fieri posse voto validum, nisi, in eo instanti seu tempore quo voto emittitur, sit actualis advertentia intellectus sufficiens ad humanum actum sati deliberaatum, et ad peccandum mortaliter, non exterius tantum, vel per denominationem a praecedenti actu, sed etiam interiorius in novo actu ipsius voluntatis. Probatur hoc, quia voto consistit in voluntate deliberata se obligandi Deo; haec autem non fuit antea, sed tunc primo habetur cum sit voto; ergo

tunc debet esse sufficienter libera et humana; ergo requirit actualem advertentiam, alioquin non erit in se libera, sed ad summum per denominationem ab aliquo actu praeterito, quod non satis est, ut proxime dictum est; ergo semper requiritur ad votum actualis ac formalis deliberatio. Declaraturque difficultas ex differentia, verbi gratia, inter votum et sacramentum; nam sacramentum consistit in ipso actu exteriori; et ideo virtualis intentio ex formalis praecedente sufficere potest ad sacramentum efficiendum; at votum consistit in ipso actu interno voluntatis, saltem quoad rationem obligationis, ut partim dictum est, partim in sequentibus dicetur. Et ideo necessarium videtur ut in eodem momento, in quo concipitur voluntas inducens obligationem voti, sit in intellectu actualis consideratio, et advertentia sufficiens ad propriam et intrinsicam libertatem, et moralitatem talis voluntatis; hoc autem est talem votuntatem esse formaliter deliberatam; ergo semper talis necessaria est ad votandum.

15. *Non posse voto fieri absque aliqua voluntate formaliter deliberata votandi, seu obligandi se Deo.*—Hæc ratio apud me convincit, non posse voto fieri sine aliqua voluntate formaliter deliberata votandi, seu se obligandi Deo, ita ut ratio sufficienter advertat ad hoc objectum, quando voluntas habet illum actum in cuius virtute obligatur. Hæc autem determinatio voluntatis duplice haberi potest, primo, ita ut per tale propositum statim fiat voto, et tunc concedo semper esse necessarium actualem ac formalem advertentiam cum iudicio sufficienter continente deliberationem. Poterit autem ante illud tempus praecedere collatio et recognitio quae per discursum fit, et quoad illam poterit dici deliberatio illa virtualis, quia virtute continetur in iudicio, quod voluntatem nunc movet ad votandum. Tamen quoad ipsum iudicium deliberatio est formalis et actualis, ut probat ratio facta. Secundo vero modo potest haberis determinatio votandi in voluntate cum ordine et dependentia ad futurum actum, quod maxime contingit in votis quae exterius fiunt, et donec verba proferantur, non censentur facta nec obligare; statim vero ac verba profununtur, facta sunt et obligant. Et tunc dico praecedere in voluntate determinationem votandi per talia verba, prolata communis et ordinario modo: et ideo etiamsi fortasse profununtur sine actuali intentione, nihilominus per illa fieri voto in vi prioris deliberatio-

nis ac determinationis. Et in hoc sensu accipiendum est, cum dicatur tunc fieri voto cum sola determinatione virtuali, utique comparatione ad votum externum, et ad obligationem quae tunc de novo insurget; re tamen vera tota haec obligatio nascitur ex priori voluntate, quae formaliter fuit deliberata. Videtur autem fuisse quasi conditionata, seu suspendens obligationem, donec voto exterius fieret, et ideo facto postea exteriori voto sine interiori advertentia actuali, incipit valere voto et obligatio ejus. Et ita res est clara, et difficultas expedita.

CAPUT XI.

UTRUM AD SUBSTANTIAM VOTI PERTINEAT, UT CONSENSUS IN ILLUD SINE DOLO, IGNORANTIA VEL ERRORE PRESTETUR?

4. *Diximus sufficientem advertentiam vel considerationem ad valorem voti necessariam esse, unde cum haec possit maxime per ignorantiam vel errorem impediri, consequenter explicandum est quando et quomodo id contingat.* Disputamus autem hoc loco de voto præcise, quatenus voto est, atque adeo de voto simplici, non solemnii, nam solemnne adhaeret aut ordini sacro, aut professioni religiosis, et ex ea parte valor ejus pendet ex valore professionis, de cuius impedimentis infra suo loco ex professo dicturi sumus. Et ibi consequenter videbimus quando et quomodo ignorantia impedit valorem solemnis voti; hic ergo solum de simplici, seu de voto secundum se disserimus.

2. *Prima sententia.*—In hac ergo quæstione duas possunt esse opiniones. Prima, generaliter docens omnem ignorantiam vel deceptionem, quae dat causam voto, illud reddere nullum; ita enim de omni promissione gratuita multi censem, ut videre licet in Molin., 2 tom., disp. 267, et tom. 1, d. 209; et ratio quam adducit idem probat de voto, scilicet, quia promissio vel donatio gratuita esse debet plene et ex omni parte voluntaria, et sine admixtione involuntarii. Hac enim ratione solutio usurarum valida non est, quia licet sit voluntaria, habet admixtum involuntarium. Et ratio est, quia illa promissio est ex sola liberalitate, et ita pendet ex animo et intentione donantis; ejus autem animus est quasi conditionalis, saltem habitualiter, scilicet promittendi, si talis causa subsistat; ergo

illa non existente non oritur obligatio. Confirmatur, quia talis deceptio causat involuntarium; qui enim in falsa causa donat vel promittit, involuntarie id facit; ergo. Hæc autem omnia æque procedunt in voto, quod est promissio liberalis et gratuita facta Deo; ergo. Et ita in particulari de voto id sine limitatione asseruit Less., lib. 2, capit. 4, dub. 1, num. 5.

3. *Secunda sententia.*—Secunda opinio esse potest, simpliciter negans dolum vel ignorantiam invalidare voto. Ita docuit Stunica, q. 1, de Voto, num. 17, ex quibusdam iuribus, quae, non obstante dolo et deceptione, servandum censem esse voto, ut patet ex cap. *Dudum*, de Convers. conjug., ubi Glossa, Imol. et Panorm. Idem Gloss. ult., per textum ibi, cap. *Cum dilectus*, de Iis quae vi, quae diserte explicat id procedere, etiamsi dolus det causam voto. Et rationem reddit, quia in spirituibus licet quis decipiatur, decipitur in suum commodum, et non in præjudicium, et ideo talis dolus non invalidat actum.

4. *Quid inferat dolus proprie sumptus.*—*Injuriam nihil efficere ad invalidandum voto quod Deo fit.*—Sed in hac quæstione, oportet præ oculis habere quæ superiori tractatu, l. 2, in simili quæstione de juramento adnotavimus, nam multa hic possunt cum proportione accommodari. Præsentim circa dolum proprie sumptum, advertimus duo includere, injuriam in decipiendo, et effectum, seu damnum illatum per tales injuriias, nimur errorem seu ignorantiam: utrumque autem horum potest inter homines conferre ad invalidandas promissiones et contractus, ut ibi dictum est, et latius tractatur in materia de Justit. Unde Soto, lib. 7 de Just., q. 1, art. 2, verb. *Sciscitaris*, etc., ait, per deceptionem invalidari voto, quando confinet gravem injuriam, non vero si levem contineat. Nihilominus tamen existimo respectu Dei rationem injuriæ nihil facere ad invalidandum voto illi factum, quantumvis injuria gravis fuerit. Probatur primo ex dictis supra de metu; nam, licet cum injuria gravi inferatur ab homine ad extorquendum voto, non invalidat voto ex natura rei; ergo idem erit in dolo, præcise spectando injuriam. Nam est ratio eadem, nimur, quod injuria non fit a Deo, cui fit voto, neque etiam acceptare voto sic factum est injuria, si alias plena voluntate factum est, quia potius hoc spectat ad honorem Dei et ad bonum ipsius voventis. Secundo, hoc maxime probant jura allegata, quia imprimis non irri-

tant votum factum per dolum, quod notavit Glossa, in cap. *Constituit*, 20, q. 3, ponderans in hoc differentiam inter metum et dolum. Deinde nullam habent rationem injuriae illatae per deceptionem, quando voluntas vovendi non defuit, et supponunt votum esse tunc validum ex natura rei, alias illud servare non præcipierent. Igitur in dolo sola ratio ignorantiae seu erroris consideranda est, et ita in praesenti eodem modo de dolo seu deceptione injuriosa, ac de errore undecumque concepto loquendum est, et ita in genere de ignorantia loquemur.

5. *Aliquam ignorantiam posse impedire valorem voti, et aliquam ad hoc non sufficere.* — Deinde tanquam certum supponimus, aliquam ignorantiam posse impedire valorem voti, et aliquam ad hoc non sufficere. Primum patet, quia ignorantia tollit cognitionem; ergo tanta esse potest, ut auferat necessariam deliberationem; ergo impedit votum. Item ignorantia tollit voluntarium; ergo tanta esse potest, ut voluntarium non relinquit: at votum nisi sit voluntarium, votum esse non potest: ergo. Altera pars probatur, quia metus non impedit votum; ergo neque ignorantia semper impedit. Probatur consequentia, quia sicut metus minuit voluntarium, non tamen omnino tollit illud, ita aliqua ignorantia non prorsus tollit voluntarium, sed tantum minuit. Item ignorantia non tollit omnem rationis usum, alias potius esset impotentia cognoscendi, aut omnimoda inadvertentia, quam ignorantia; ergo non tollit omnem deliberationem, sed minuit perfectionem ejus. Dictum est autem ad votum non esse necessariam deliberationem undique perfectam; ergo non est cur omnis ignorantia votum impedit. Oportet ergo ignorantias distinguere, et quæ sufficiat, vel non sufficiat ad impediendum votum, declarare.

6. *Quibus modis dividatur ignorantia.* — Solet autem ignorantia variis modis distingui, ut constat ex 1. 2, q. 6, art. 8, et q. 76, art. 1; præcipue tamen dividi solet, vel ex parte materiae, seu rerum quæ ignorantur, ut dividitur in ignorantiam juris et facti; vel ex parte modi, qui spectat ad ipsam personam quæ ignorantia laborat, quomodo dividitur ignorantia in eam, quæ consistit in privatione, vel in prava dispositione seu errore; item in ignorantiam antecedentem, concomitantem et consequentem, voluntariam et involuntariam, vincibilem et invincibilem, seu culpabilem et inculpabilem, et omnia haec membra possunt præsenti instituto deseruire; sed de his poste-

rioribus dicemus capite sequenti. Nunc ulterius potest distingui ignorantia; quædam enim versari potest circa ipsum votum, vel circa intrinsecum effectum ejus, qui est obligare hominem ad rem voto promissam; ut si fingamus hominem votum emittere, prorsus ignorando quid sit vovere, aut per errorem cogitando nihil aliud esse quam proponere aut affirmare se aliquid facturum, absque ulla obligationem quam sibi imponat. Alia vero ignorantia versari potest circa materiam voti, et conditions seu proprietates ejus; ut si quis putet rem, quam votet, esse facilem, aut panis sumptibus posse fieri, vel quid simile, posse vero intelligat se deceptum esse. Haec autem conditions interdum possunt esse graves, interdum leves; aliquando etiam possunt dare causam voto, aliquando dare tantum occasionem, aliquando vero esse impertinentes, seu concomitantes tantum.

7. *Quoties votum fit ex ignorantia conditionum essentialium, ignorantia voti valorem impedit.* — Primum ergo assero, quoties votum fit ex ignorantia proprietatum et conditionum substantialium voti, talem ignorantiam impedire valorem voti, nisi vovens, non obstante tali ignorantia, velit promittere eo modo quo alii promittunt. Haec assertio ex parte declarata est supra, tractando de illo qui vult vovere et non se obligare, existimans vovere non esse obligationem sibi imponere, neque votum habere hanc vim. De quo voto diximus nullum esse, quia re ipsa ille non vult votum, sed nomine tantum, quia cum res ipsa et substantia voti ignoretur, non potest esse voluntaria, quia voluntas non terminatur in incognitum; et ita in hoc convenienter omnes auctores allegati citato loco, et infra referendi. Addita vero est limitatio, quam dicto loco etiam explicui. Nam si ignorans naturam voti confuse velit illud facere, prout in se est, vel prout alii faciunt, jam per talem intentionem depellit ignorantiam, sicut in materia de Sacramentis, diximus intentionem generalem sufficiere ad conficiendum sacramentum, non obstante privato errore.

8. *Qui ignorat votum fieri Deo, licet dicat Voveo, nihil vovet.* — Atque hinc sequitur, si quis ignoret votum fieri Deo, licet absolute dicat, Voveo me hoc facturum, nihil agere, quia vel non promittit alicui, vel certe non Deo. Quia impossibile est habere voluntatem promittendi alicui personæ, si omnino ignoretur promissionem ordinari aut dirigi ad tam personam; ergo qui hoc ignorat, non po-

test velle se illi obligare. Unde in eo casu censendus esset talis homo propriam vocem ignorare, et apud illum nihil aliud esse vovere, quam constanter aliquid proponere, vel affirmare, vel etiam jurare. His enim modis saepe videtur usurpari verbum vovendi apud vulgares homines. Ut cum vovent Deo se vindictam sumptuos de inimico; non enim intendunt aliquid Deo promittere, sed vel jurare, vel magnam animi pertinaciam declarare. Unde aliqui, vovendo Deo, verum esse affirmant quod narrant, etiamsi res præterita sit, in quam obligatio aut promissio non cadit: non ergo vovent, sed jurant, licet vocibus vovendi abutantur.

9. *Ignorantia circa materiam voti, si sit circa conditiones essentiales ejus, vel circa res adeo graves, ut existimentur pertinere ad essentiam, vorum invalidat.* — Dico secundo: ignorantia circa materiam voti, si sit circa conditiones substanciales ejus, vel circa res adeo graves, ut moraliter existimentur pertinere ad rei substantiam, impedit valorem voti. Conclusio est communis, quæ magis videatur supponi ab auctoribus quam disputari, ut patet ex Sot., lib. 4 de Just., q. 1, art. 2; Arag., d. art. 1, in quadam solutione ad 3; Lud. Lop., 1 p., cap. 50, § ult.; et modernis communiter. Declaratur autem in hunc modum: nam conditio ignorata in materia voti aliquando esse potest talis, ut reddat illam incapacem obligationis voti, ut si innotescat esse impossibile vel illicitam, etc.; tunc clarum est tale votum esse nullum, non solum propter involuntarium, quod ignorantia causat, sed etiam quia tale votum cadit in materiam incapacem. Aliquando etiam, ablata ignorantia, res promissa seu voti materia est capax obligationis voti, et quoad substantiam est illa quæ per votum intenditur, error autem vel ignorantia est de circumstantiis ejus gravissimis, juxta rei qualitatem. Exemplum est, si quis voveret ire Hierosolymam, existimans sine navigatione posse illuc proficiisci, aut ire Romam, existimans parum distare, et similia. Et tunc videtur esse nonnulla major difficultas, nihilominus tamen in hoc etiam sensu asseritur, et est vera conclusio.

10. *Ratio assertionis.* — Ratio autem est, quia talis ignorantia tollit propriam voluntatem vovendi, quia nihil est magis contrarium consensui quam error, ut dicitur in 1. *Si per errorem, ff de Jurisd. omn. jud.* Unde quoties fuerit tanta ignorantia, que impedit hanc voluntatem, impedit etiam votum, sive injuria interve-

niat, sive non. Est tamen in hoc differentia notanda inter metum et ignorantiam, quod metus non tollit voluntarium simpliciter, sed potius ad illud inducit, quamvis secum admittat, vel etiam moraliter afferat involuntarium secundum quid; ignorantia autem tollit voluntatem directam et absolutam objecti ignorantis. Cujus differentiae ratio est, quia metus non tollit voluntati objectum, sed potius applicat illud, et facit judicari bonum (saltem sub ratione utilis) id, quod alias simpliciter existimaretur malum. Ignorantia autem occultat objectum, quo occultato non potest voluntas ferri in illud, quia nihil volitum quin præcognitum. Et hac ratione metus per se non sufficit ad votum annullandum; sufficit autem ignorantia per se sola, si sufficienter occultet vel mutet objectum, ut in easibus propositis plane videtur efficere. Nam qui vovit Hierosolymitanam peregrinationem, existimans absque navigio posse fieri, non habuit voluntatem se obligandi ad navigandum; unde non habuit, pro objecto sibi proposito ad volendum et vovendum, peregrinationem illam, quæ vere est Hierosolymana, sed aliam per ignorantiam conficiat; merito ergo talis ignorantia votum impide censetur.

11. *Objectio.* — Sed objicit aliquis, quia ignorantia circumstantiarum non reddit involuntariam actionem quoad substantiam ejus; sed in predictis casibus non ignoratur substancialis materia voti, sed quædam ejus circumstantia; ergo talis ignorantia non potest reddere votum illud involuntarium quoad substantiam ejus; ergo erit validum tale votum quoad substantiam suam, et consequenter etiam quoad reliqua, quasi per consecutionem quamdam, quia accidentia consequuntur substantiam. Major patet ex dictis: nam ignorantia etenim causat involuntarium, quatenus occultat objectum volendum; non autem occultat nisi illud de quo ipsa est; ergo si tantum est de circumstantiis, et non substantia actionis, non occultat actionem quoad substantiam; ergo nec facit illam involuntariam. Minor etiam patet, quia substantia religionis non est jejunium, aut abstinentia a carnis, etc.; ergo ignorantia horum effectuum non potest reddere invalidum votum religionis. Simile est de voto peregrinationis, cuius substancialis materia est visitare hunc vel illum locum pium; distantia autem motus itineris est accidentalis circumstantia.

12. *Solutio.* — Respondeo, ideo dictum esse in assertione, has conditions ignoratas tunc

impedire valorem voti, quando sunt adeo graves ut moraliter censeantur ad substantiam pertinere. Est autem considerandum, aliud esse loqui de substantia alicujus actus in ordine ad constitendum, verbi gratia, statum religionis, seu ad participandum talem honestatem, seu modum cultus religiosi; aliud vero esse loqui de substantia talis actus, ut est objectum seu materia talis voti; ut, verbi gratia, ad substantiam actus eleemosynæ quoad honestatem ejus, non refert quod fiat Petro potius quam Paulo; si autem quis vovit eam facere Petro, illa circumstantia est de substantia eleemosynæ, ut est materia talis voti. Sic ergo in præsenti dicimus quod, licet abstinentia a carnisbus, vel alia gravis asperitas religionis non sit de substantia status religiosi ut sic, moraliter tamen censemur de substantia talis status religiosi in individuo, quatenus hic status in particulari est materia alicujus voti, quia vovens non intendit promittere statum nudum, sed vestitum his vel illis conditionibus; quæ interdum tales sunt, tamque graves, ut non censemur moraliter volitæ, quando circa illas erratur; et ideo talis ignorantia censemur causare involuntarium in his quæ pertinent ad substantiam talis voti ex parte materiæ. Quæ doctrina facile potest ad alia exempla applicari.

13. *Instantia.* — *Fit satis instantia.* — Instabis maxime in illo exemplo de voto religionis; nam esto tale votum non obliget in particulari ad talem religionem ita asperam, saltem obligabit ad statum religionis assumendum alibi; ergo talis ignorantia non facit votum simpliciter invalidum, sed solum quoad talem conditionem ignoratam. Antecedens patet, quia si vovens nihil ignoravit eorum quæ pertinent ad statum religionis, et illum primario intendit cum votum emitte, ergo ad illum saltem in communi obligatur. Respondeo forte non defuturos quibus hoc probabile appareat. Nihilominus negandam existime sequelam, quia, licet ille non ignoraverit statum religionis ut sic, tamen non intendit ad illum absolute et nude se obligare, sed tantum ad hunc in particulari, et cum talibus conditionibus partim veris, partim existimatis; et ideo si obligatus non manet ad hunc statum in particulari sumendum, neque ad alium eligendum obligatur. Sicut qui vovet dare tantam eleemosynam Petro, quia existimavit esse pauperem, si postea intelligat se deceptum, et Petrum esse divitem, non obligatur tali voto ad dandam illi eleemosynam, nec aliis pauperibus, quia ipse hoc non vovit, neque sim-

pliciter voluit honestatem misericordiae exercere, sed tantum circa talem personam. Tota autem hæc obligatio ex intentione et voluntate voventis pendet, neque illam excedit.

14. *Cum circa materiam voti intervenit deceptio circa alias conditio[n]es, vel leves, vel impertinentes ad votum, non impeditur valor[um] voti.* — Dico tertio: quando circa materiam voti intervenit ignorantia, vel deceptio circa alias conditio[n]es, vel impertinentes, vel levioris momenti, talis ignorantia, qualiscumque illa sit, non impedit valorem voti. Ita docet Sot., et omnes supra allegati. Et ratio est, quia parum pro nihilo reputatur, ideoque moraliter non existimatur sufficiens ad mutantam voluntatem, neque ad causandum involuntarium simpliciter, vel multum illud minuendum; quod autem vel perfectionem ejus aliquantulum minuat, vel aliquale involuntarium secundum quid causet, non satis est ad impediendum votum. Et hoc etiam confirmant rationes dubitandi in principio posite. Quando vero conditio ignorata hujusmodi sit, prudens Theologus in particulari judicabit, considerata qualitate materiae et circumstantiarum, nam certior generalis regula dari non potest.

15. *Conditio pertinens ad propriam causam finalem voti impedit valorem voti.* — *Ratio assertionis.* — Dico quarto: quando conditio ignorata non spectat ad materiam voti, sed ad causam ejus, tunc impedit valorem ejus, quando fuerit propria et finalis causa voti, et quasi ratio formalis movens in tali materia, ad illam Deo promittendam; si vero fuerit tantum occasio seu ratio secundario movens, ignorantia illius non impedit valorem voti. Hæc assertio est communis, præsertim Canonistarum, qui utuntur nominibus causæ finalis vel impulsivæ, ut late refert Tiraq., in tract. *Cessante causa*, p. 1, n. 256, et lim. 1, num. 1 et sequentibus. Et infra tractando de obligatione voti, et excusationibus ejus, latius est a nobis declaranda. Nunc breviter ratio utriusque membra sumitur ex duabus præcedentibus assertio[n]ibus; nam proprius finis et per se movens voluntatem pertinet ad substantiam voluntatis (ut sic dicam), quia pertinet ad substantiale objectum ejus; ergo error circa talem finem substantialis est. Item si error sit circa finem universalem, qui est diuinus honor, destruitur materia voti, quia si non est apta ad illum finem, non est capax obligationis voti. Si vero est error circa finem proximum et intrinsecum actus, tollitur ob-

jectum formale, et consequenter intentio, ut si voveo dare huic, quia puto esse paupere[m], et postea scio esse divitem; ergo. Altera vero pars de causa secundaria seu impulsiva probatur contraria ratione, quia illa non pertinet ad substantiam voti, et sine illa manet integer consensus. Solet autem hæc pars limitari, nisi talis finis det causam voto, ita ut si sciretur non esse, votum non fieret. Sed hoc intelligendum est juxta supra dicta, si hæc ipsa conditio formaliter vel virtute actu cadat sub intentionem operantis; alias illa conditionalis est impertinens, ut sœpe dixi.

16. Et juxta hanc posteriorem partem intelligi potest cap. *Ex parte*, 2, de Convers. conjug.; voverat enim in casu illius textus castitatem quædam mulier, quæ sponsum habebat, cum quo matrimonium ratum contraxerat; mota vero fuerat ad vovendum, eo quod credebat maritum esse leprosum, in quo tamen fuerat decepta. Et nihilominus respondet Pontifex votum esse validum, et servandum, *cum sine qualibet tali causa id ipsum religionis obtentu facere potuisse*. Ubi Glossa et et Doctores laborant in explicando quomodo votum, ex errore factum, validum fuisse declaratur; et licet dubium sit an de voto simplie vel solempni ibi sit sermo (quod infra suo loco tractabitur), tamen de quocumque intelligatur, exponitur facile juxta doctrinam datam. Quia ignorantia illa non fuerat de re pertinente ad substantiam voti, sed de motivo quodam, vel occasione valde extrinseca, quæ potuit quidem excitare et applicare voluntatem mulieris ad vovendum, non tamen pertinet ad objectum seu materiam, neque ad intrinsecum finem seu motivum talis voti, quod est religio et cultus Dei. Et eodem modo intelligi potest cap. *Magna de Voto*, ubi Panormit. et alii dicunt, ignorantiam illam fuisse de impulsiva et remota, non de intrinseca, propria, et finali causa. Supererat dubium, an in voto solempni habeat locum hæc doctrina, nam discursus factus videtur universalis, et fortasse, formaliter intellectus, ita est; tamen quia de voto solempni est specialis difficultas, in proprium tractatum illam reservamus.

CAPUT XII.

EXPEDIUNTUR TRIA DUBIA CIRCA IGNORANTIAM IMPEDIENTEM VALOREM VOTI.

1. *Primum dubium.* — Supersunt autem nonnulla dubia circa superiorem doctrinam

explicanda. Primum est, an locum habeat in sola ignorantia invincibili. Videtur enim non procedere, quando ignorantia vincit potuit et voluntaria fuit; hæc enim ignorantia non facit actum omnibus modis involuntarium, sed potius relinquit tale voluntarium, quod ad peccandum mortaliter sufficit; ergo relinquit etiam voluntarium ad obligationem voti sufficiens, juxta commune axioma supra tractatum. Et confirmatur maxime, si talis ignorantia non solum sit supina, seu negligens, sed etiam sit affectata; tunc enim voluntas ignorandi est quædam virtualis voluntas se obligandi, etiamsi fortasse decipi contingat. Ut, verbi gratia, qui promittit aliquid Petro existimans esse Paulum, non tamen sine hæsitatione aut formidine, negligentque diligentiam facere, sed absolute vult promittere, videtur convinci velle promittere, etiamsi talis conditio in re ipsa non subsistat; teneturque implere promissum, licet postea intelligat se fuisse deceptum circa existimationem Petri. Idem ergo est in omni casu simili; ergo talis ignorantia non est contra substantiam voti.

2. *Secundum dubium.* — Secundum dubium est, esto supra dicta procedant in ignorantia antecedente, quæ est causa actus, an locum habeant in concomitante. Quæ tunc esse dicitur, quando aliquis ita operatur ignorans, ut non sit minus operatus, etiamsi non ignoraret; talis enim ignorantia in præsenti materia non excludit voluntatem vovendi, quia fieret votum, etiamsi hujusmodi ignorantia non adasset; ergo non repugnat valori voti.

3. *Tertium dubium.* — Tertia difficultas est de ignorantia privationis; quamvis enim prædicta locum habeant, quando intercedit error contrarius intentioni et voluntati voventis, quando vero solum intervenit mera privatio scientiae alicujus rei promissæ, tunc illa non videtur causare positive involuntarium, sed solum excludere voluntatem directam et explicitam talis conditionis; cum quo stat, ut talis conditio sit implicitè volita in alio objecto, in quo involvitur, nam ab illo non excluditur propter solam ignorantiam. Ut, verbi gratia, qui vult vovere ingredi religionem Carthusianorum, ignorans an in illa sit usus carnium absque ullo errore, si absolute voveat religionem illam, videtur votum validum esse, quia qui absolute vult aliquid sine examine vel scientia, an habeat hanc vel illam conditionem, censemur simpliciter velle illud, cujuscumque conditionis sit.

4. *Primum solvitur.* — Ad primum respon-